

Mintavételező és tartó áramkörök

1. A dolgozat célja

A mintavételező és tartó (Sample and Hold – S/H) áramkörök működésének vizsgálata, a tároló kondenzátor értékének és minőségének a hatása a kimeneti feszültségre.

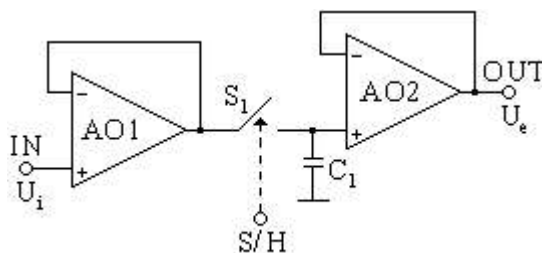
Dinamikus jellemzők, mintavételezési idő, késési idő mérése. Valódi mintavételezés tanulmányozása a lépcsős feszültségjel megjelenítésével a S/H áramkör kimenetén.

Integrált NE5537 mintavételező áramkör paramétereinek vizsgálata.

2. Elméleti bevezető

A mintavételező és tartó áramkörök egyenlő időközönként mintát vesznek a mérendő feszültségből és azt az értéket megtartják az analóg-digitál átalakítás időtartamára. Az analóg jel tárolását végzik relatív rövid időre ($1\mu\text{s} - 1\text{s}$). Az áramkör alapvető alkotó része a kondenzátor, mely meghatározza az áramkör dinamikus jellemzőit, ezért nagyon jó minőségű kell, hogy legyen.

A 8. 1. ábrán a mintavételező és tartó áramkör elvi kapcsolási rajza látható.

8.1. ábra

A műveleti erősítők feszültségismétlő kapcsolásban működnek. Az első műveleti erősítő nagy bemeneti impedanciát biztosít, hogy az áramkör ne befolyásolja a mérendő feszültséget, ugyanakkor kis kimeneti impedanciát is eredményez, hogy a kondenzátor minél gyorsabban töltődjön fel. A második műveleti erősítő nagy bemeneti impedanciáján keresztül a kondenzátor lassan sül ki.

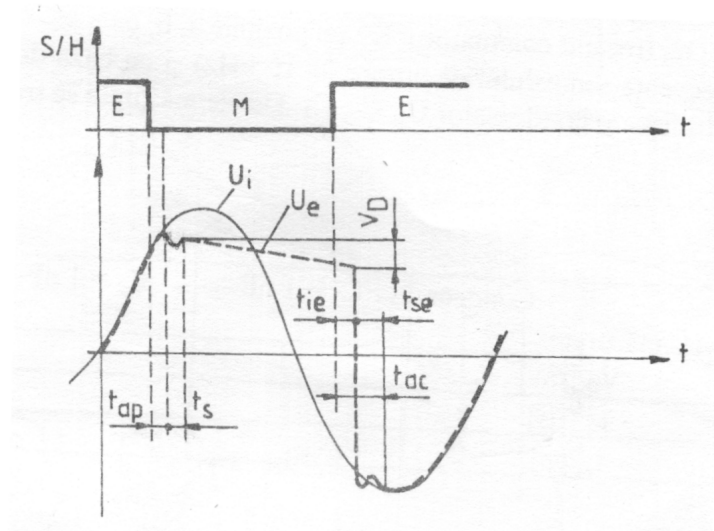
A mintavételezésnél az S_1 kapcsoló zárt, a C_1 feltöltődik, az időállandó:

$$t_t = (r_o + r_k)C_1 \quad (8.1.)$$

r_o – AO1 műveleti erősítő kimeneti ellenállása

r_k – a kapcsoló átmeneti ellenállása zárt állapotban.

8.4. ábra

t_{ap} -késési idő (apertúra idő). A vezérlőjel tartás parancsa után a kimenet még követi egy bizonyos ideig a bemenetet (2 - 200ns). Nem állandó, függ a bemenőjel változási sebességétől $\frac{du_i}{dt}$

t_s -stabilizálódási idő, az az idő, ami alatt a kimenő jel lengése a megengedett érték alá csökken. A lengések a tartásra való áttérés pillanatában jelennek meg

t_{ie} - mintavételezési késés. A vezérlés pillanatától a kimenet változásáig eltelt idő.

t_{se} -stabilizálódási idő. A tartási állapotból a mintavételezési állapotba való átmenetkor szintén lengések jelennek meg, melyek egy idő után a megengedett érték alá csökkennek

t_{ac} -mintavételezési idő, $t_{ac} = t_{ie} + t_{se}$

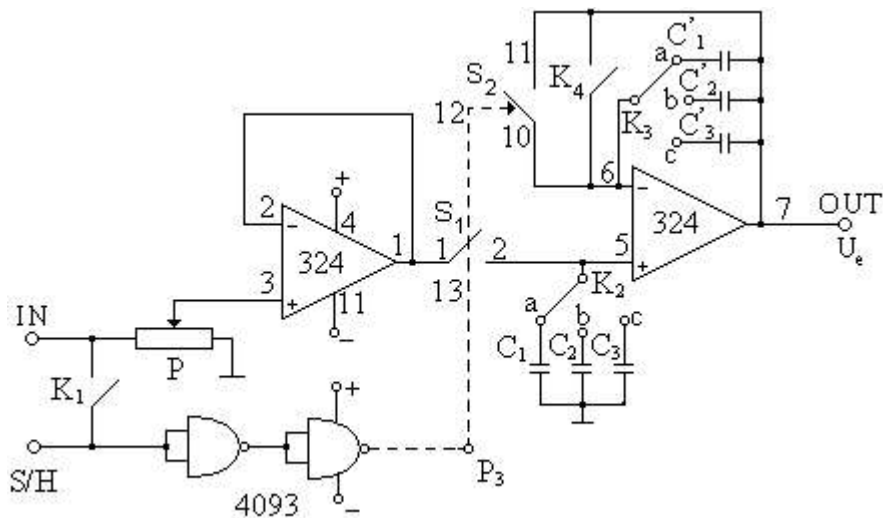
V_d -a kimeneti feszültség változása a tartási idő alatt.

Az ofszet és a V_d feszültségek változása meghatározó lassan változó jelek és hosszú tartási idő esetén.

A késési idő (t_{ap}) és a mintavételezési idő (t_{ac}) meghatározza a bemenő jel maximális frekvenciáját, egy adott mintavételezési frekvencia esetén.

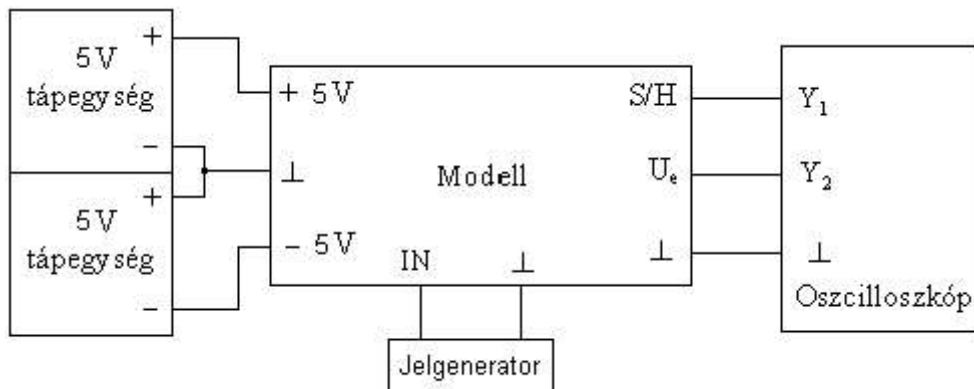
3. A mérés menete

A laboratóriumi-mérőhelyen (8.5.ábra) egy mintavételező tartó (S/H) áramkört találunk, melyhez különböző tároló kondenzátorokat kapcsolunk. $C_1=1\text{nF}$ keramikus, $C_2=1\text{nF}$ sztiroflex és $C_3=10\text{nF}$ sztiroflex kondenzátorok. A gyakorlat folyamán vizsgáljuk, hogy a kondenzátorok típusa és értéke hogyan befolyásolják a 8.4. ábrán feltüntetett paramétereiket.

8.5. ábra

3.1. Először a 8.1.ábrának megfelelő áramkört hozzuk létre, $K_4=1$ zárt pozícióban zövidre zárja a műveteli erősítő visszacsatolásában lévő kondenzátorokat. K_1 kapcsoló zárt helyzete biztosítja, hogy ugyanaz a jel legyen a bemeneten (IN), mint amiből a vezérlőjelet (S/H) alakítjuk ki. Az áramkört a 8. 6. ábrának megfelelően kötjük be.

8.6. ábra

A jelgenerátorból 100 Hz frekvenciájú és $5V_{cs-cs}$ amplitúdójú jelet állítunk be. A kétsugaras oszcilloszkópon megjelenítjük a vezérlőjelet (a P_3 pont = S/H) valamint a kimenőjelet U_e (OUT). Lerajzoljuk a kimenőjel formáját és meghatározzuk a tartott jel (feszültség), V_D változását a három különböző kondenzátor esetében. A kondenzátorokat a K_2 kapcsoló segítségével váltogatjuk.

Megnöveljük a jel frekvenciáját (≈ 10 kHz) és az oszcilloszkóp második időalapját használva, megmérjük a $t_{ap}+t_s$ és t_{ac} időket, mindhárom kondenzátor esetén. Az adatokat a 8. 1. táblázatba írjuk.

8.1.táblázat

Frekvencia	Kondenzátor	$C_1 = 1nF$	$C_2 = 1nF$	$C_3 = 10nF$
	Mért érték			
50÷100Hz	V_D [mV]			
10kHz	$t_{ap}+t_s$ [μs]			
	t_{ac} [μs]			

3.2. A 8.2. ábrának megfelelő konfigurációt kapjuk, ha a $K_4=0$. Így az S_2 kapcsolót beiktattuk az áramkörbe, a K_3 kapcsoló segítségével pedig kiválasztjuk a megfelelő kondenzátort, amit a műveleti erősítő visszacsatolásába kapcsolunk, hogy ezáltal a bemeneti áramot kompenzáljuk.

Először ismét alacsony frekvenciájú jelnél megmérjük a V_D feszültség változását három esetben, a $C_1-C'_1$ ($K_2=K_3=a$ pozíció), $C_2-C'_2$ ($K_2=K_3=b$) és $C_3-C'_3$ ($K_2=K_3=c$) kondenzátoroknak megfelelően. Majd 10kHz frekvenciájú jelnél meghatározzuk a $t_{ap}+t_s$ és t_{ac} időintervallumokat. Az adatokat a 8.2.táblázatba írjuk.

8.2.táblázat

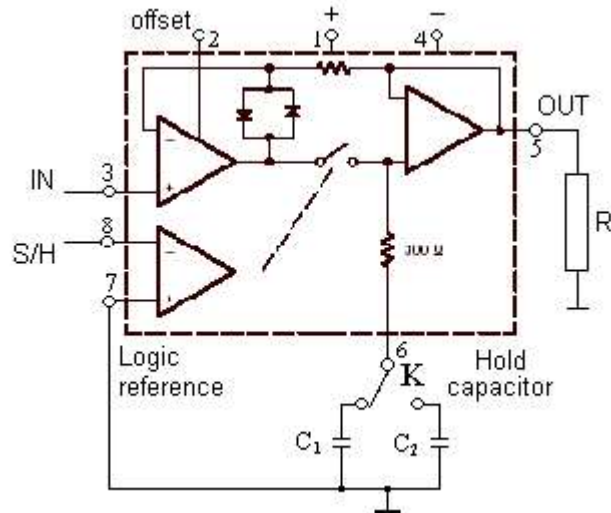
Frekvencia	Kondenzátor	$C_1 = 1nF$	$C_2 = 1nF$	$C_3 = 10nF$
	Mért érték			
50÷100Hz	V_D [mV]			
10kHz	$t_{ap}+t_s$ [μs]			
	t_{ac} [μs]			

3.3. A valódi mintavételezés - tartás üzemmód megfigyeléséhez a 8.5.ábrán levő áramkörön a következő módosításokat végzzük: a K_2 és K_3 kapcsolókkal kiválasztunk egy kondenzátor párt, a $K_1=0$ kapcsolót kinyitjuk, az IN bemenetre $f_0=1kHz$ -es frekvenciájú szinusz jelet kapcsolunk egy másik jelgenerátorból, melynek csúcstól csúcsig feszültsége 5V. Az első jelgenerátorból négyszögjelet kapcsolunk az S/H bemenetre, melynek frekvenciáját növeljük $f=(1, 2, 4, 6, 8, 10, 12)f_0$ értékeken addig, míg az oszcilloszkópon megközelítőleg vissza nem kapjuk azt a szinusz formát, melyet az IN bemenetre kapcsolunk. Lejegyezzük ezt a maximális frekvenciát, majd kiszámítjuk az f/f_0 arányt.

3.4. A mérés végén egy integrált mintavételező-tartó NE5537N típusú áramkört vizsgálunk, melynek bekötési rajza a 8. 7. ábrán látható. Az IN és S/H bemenetekre ugyanazt a jelet kapcsoljuk. Megvizsgáljuk a tartott feszültség V_D értékének változását 100 Hz frekvencián, majd 10kHz-en megmérjük a $t_{ap}+t_s$ és t_{ac} időket két kondenzátor értékre. Az adatokat a 8. 3. táblázatba írjuk:

8.3.táblázat

Frekvencia	Kondenzátor	$C_1 = 10nF$	$C_2 = 1nF$
	Mért érték		
100Hz	V_D [mV]		
10kHz	$t_{ap}+t_s$ [μs]		
	t_{ac} [μs]		

8.7. ábra

Ebben az esetben is tanulmányozzuk a valós mintavételezést, hasonlóan a 3. 3. pontban leírtakhoz.

Hasonlítsuk össze a 8. 2. és 8. 3. táblázatban összefoglalt mérési eredményeket és magyarázzuk meg a különbségeket!

4. Kérdések, megjegyzések

- 4.1. A 3. 3. pontban meghatározott f/f_0 arányt hasonlítsuk össze a Shannon tétellel megadott értékkel ($f/f_0 > 2$)!
- 4.2. Hogyan befolyásolja a vezérlő jel (S/H) frekvenciája a kimeneti jel formáját?
- 4.3. Hogyan befolyásolja a tároló kondenzátor értéke a mért időket, valamint a V_D feszültség változását?
- 4.4. A mért adatok alapján hasonlítsuk össze a diszkrét elemekből összeállított mintavételező - tartó áramkört az NE5537N típusal. Mit tudunk megállapítani? Magyarázzuk meg a különbségeket!
- 4.5. A 8. 3. táblázatban összefoglalt mérési eredmények alapján milyen értékű tároló kondenzátor ajánlott egy S/H áramkör megvalósításánál? Miért?